

КОНСТАНТИН АЛЕКСЕЕВИЧ САЛИЩЕВ И РАЗВИТИЕТО НА КОМПЛЕКСНОТО КАРТОГРАФИРАНЕ

На 20 ноември 1980 г. се навършиха 75 години от рождението и 55 години активна научна, педагогическа и обществена дейност на К. А. Салищев, професор по картография, доктор на техническите науки и ръководител на катедра при Географския факултет на Московския университет.

В чест на неговия юбилей наред с биографичните данни излагаме накратко развитието на идеите за картографиране на природните и социаликономическите комплекси и техните компоненти и отношението на юбиляра към тях.

Комплексното картографиране предоставя цялостно изображение на действителността с помощта на картографски средства. От това изображение могат да се изучават явленията и отделните компоненти, да се съставят и обвързват отделните елементи, да се правят изводи, обобщения и прогнози. Това изисква тясна връзка между географията и картографията.

Още създателят на руската университетска географска школа Д. Н. Анучин е считал, че степента на географското изучаване на даден район се определя от степента на подробното картографиране.

Идеите на Анучин били подкрепени и от неговия ученик А. О. Борзов. Той поддържал географската подготовка на съветските картографски кадри, издаването на географски карти, атласи и др.

Особено място в поставянето и изясняването на проблемите във връзка с географското направление в картографията заема Н. Н. Барански. Той е разработил проблемите на икономическата картография, методологията и практиката на комплексното картографиране.

За картографиране на териториалните единици и отделните компоненти е било необходимо да се подхожда многостранно, цялостно, комплексно. Такава постановка по същество се отнася към обекта на географското картографиране.

К. А. Салищев завършва първата в света висша картографска школа (1923) известна като „географо-картографска“ специалност. Началото на научната дейност на Салищев е свързана с картографо-геодезичните изследвания в Североизточна Азия (1926—1932). В следващите години той участва в изследванията на Съветска Арктика. Картографската ерудиция и авторитет на Салищев го издигат за началник на картографския отдел на Научноизследователския институт на „Большой Советской атлас мира“ (1936—1938). Той е включен и като член на редакционната колегия по създаването на това капитално произведение на съветската география и картография.

В следвоенния период името на К. А. Салищев е свързано със създаването на нови фундаментални картографски произведения като: Държавна карта на СССР в М 1:1 000 000, Морския атлас, Общогеографски атлас на света, Атлас за история на географските открития и изследвания, комплексни регионални атласи на краеве и области и др.

От 1947 г. Салищев преминава на основна работа в Московския държавен университет, а от 1950 г. е ръководител на катедра по картография, която ръководи и до днес. Като възглавяващ катедрата с участието на географите от университетите в СССР тий поема активния път на теоретическата и практическата дейност в областта на картографията.

К. А. Салищев доразвива предмета на картографията с изучаване на самите карти като особен способ за отражение на действителността. Той определя картографията като познавателна наука, която има за цел да изобрази и изследва явленията в природата и обществото посредством тяхното моделиране в географски карти. Той определя мястото на съвременната картография като наука, която лежи на границата с другите науки, моделира явленията в различни тематични карти. Но предмет на картографията е и топографската карта. С оглед на това Салищев разделя картографията на две основни направления. Първото (инженерното) направление се занимава с технологията на картографското производство и топографското картографиране. Второто (географско) направление се прилага в тематичното и комплексно картографиране и разработка на методи за изследване и използване на картите.

К. А. Салищев е поставил за първи път проблема за комплексното картографиране на II-ия конгрес на Географското дружество в СССР (1947). Тази идея той развива в трудовете „Национални атласи“ (1960), „Регионални атласи“ (1964) и др. и помощта, която оказва в създаването на десетки програми и атласи както в СССР, така и в чужбина.

По въпроса за тематичното картографиране и неговото развитие Салищев активно съдейства за развитието на много картографски клонове (геолошко, геоморфолошко, климатично, хидроложко, ландшафтно, картографиране на населението и селищата, селскостопанско картографиране, космическо картографиране и т. н.). Те принадлежат на картографията като метод, а на съответната наука по съдържание.

Важен дял в научноизследователската дейност на Салищев заема и проблемът за картографския метод на изследване. Усъвършенствването на този метод е постоянен процес и непрекъснат стремеж на учения. Той със завидно чувство за новото в науката и практиката прокарва пътя за приложение на математическите методи, средствата за автоматизация, дистанционните методи в тематичното картографиране и т. н.

Научноизследователската дейност на Катедрата по картография е тясно свързана със задачите на съветската географска наука и картографското производство, а тя отразява и научноизследователската дейност на Салищев. Катедрата по картография, към която са развити лабораториите по геодезия, фотограмметрия, аерокосмически методи, комплексно картографиране и атласи, се е превърнала в крупен научен център, излязъл от рамките на факултета, университета и страната.

К. А. Салищев е известен не само като научен работник, но и като отличен педагог. Под негово ръководство са обучени стотици дипломанти, специалисти, около 50 кандидати на науките, 10 доктори на науките. От неговите дълбоко научни лекции и богат житейски опит са черпели знания 50 поколения студенти, научни работници, специалисти-картографи, обществени дейци и др.

Учебниците на Салищев: „Основи картоведения“, „Составление и редактиране карт“, „Картография“, „Картоведение“, „Проектиране и съставление карт“ и др., имат не само национално, но и международно значение.

К. А. Салищев е и виден общественик. Неговото име и дейност са свързани с Географското дружество на СССР, с Московския филиал на географското дружество, с Националната организация на съветските географи и картографи, с Международния географски съюз и комисията по Националните атласи, с Международната картографска асоциация и др. Неговата активност и организационни качества са намерили изява и в дейността му като заместник-ректор при строителството на новата сграда на университета и музея по „Землеведение“.

За големите заслуги на К. А. Салищев правителството го е удостоило три пъти с ордена „Червено знаме на труда“ със званието заслужил деятел на науката на РСФСР, с медалите „Дружба между народите“, „Октомврийска революция“ и др. Той е избран за почетен доктор на Хумболтовия и Варшавския университети, почетен член на много географски, геодезически и картографски дружества в света.

В България К. А. Салищев е много добре познат на нашата географска и картографска общественост. Неговите трудове по картография служат като основни източници в учебната, научноизследователската и производствената дейности на студенти, преподаватели, научни работници и специалисти. Той ни оказва ценна помощ в разработката на националния атлас на България. Взима активно участие в проведените национални географски конгреси (1968, 1973, 1978). Избран е за почетен член на Българското географско дружество. Постоянен консултант, любим събеседник и активен помагач на български специалисти и научни работници в Москва.

Пожелаваме му още дълги години здраве и успехи в науката.

Лазар Лаков